Referat z pracy Eugeniusza Rignano

p.t.

Przy ogromnie ograniczonej objętości (obejmującej 32 ctv. stron) i w prawdziwie Słowiańskim w zarysie Scientia, założonem i redagowanem przez Autora, umieszczone w roczniku 1928, w rozdziałach liczących i nieliczących, Autor następnie w odbitce (ligami 32 ct) osobnej oraz nieco później w przekładzie angielskim pt.

Jak wskazuje tytuł, dotyczy tło zarys, pierwszy niejako szkic, o „premiers lineamenti" systemu, który Nowatelizował się w głowie autora w miarę jak postępowały jego studya nad systemem biologicznem, psychologicznem i socyologicznem i który przedstawiał się jako streszczenie tych studyów. Obawiając się, że nie starczy mu życia lat ośmiu do wykończenia tego systemu, nad którym przy od szeregu lat pracował, postanowił ogłosić na razie szkic systemu. Obawy Autora nietety się sprawdziły; umarł jak wiadomo, lutego 1930. Zajmując się dziś treścią jego prolegomenami etycznemi, oddajemy zarazem cześć jego pamięci.

Otóż sześć prolegomenów etycznych zawarł Autor w 9 rozdziałach wspomnianego szkicu. Z tych tylko rozdziałów (w części piętnastostronicowej) wynika: I. Wybór najwyższego postulatu etycznego jest zawsze uczuciowy, a nie rozumowy. II. Najwyższe postulaty etyczne różnych szkół filozoficznych. III. Najwyższy etyczny postulat harmonii życia. IV. Postulat harmonii w porównaniu z postulatami innych szkół. V. Postulat harmonii zawiera w sobie nietylko altruizm co sprawiedliwość. VI. W części II: drugiej, zatytułowanej: Postulat harmonii w stosunku do rozwoju moralności i do finalizmu życia VI. Rozdział: Postulat harmonii jako punkt styczności postępu moralnego. VII Postulat harmonii jako ostateczny finalizm wszelkiego [całego?] życia. VIII. Postulat harmonii jako Vres (Ferme) rozwoju psychiczno-emocyonalnego. IX Postulat harmonii jako ~~f.~~ najwyższa dążność (aspiration) ludzka.

Postulaty etyczne różnych szkół filozoficznych i postulat harmonii.

http://rcin.org.pl/ifis/

Rignano 2

~~Jakim więc jest ten najwyższy etyczny portret Rignany, ten portret harmonii życia?~~

Jak więc rozumieć ten ~~najwyższy portret etyczny~~ najwyższy portret etyczny Rignany, ten portret harmonii życia? ~~Autor~~ Niedemyt-
Niem, o jakie chodzi tu życie? Twórczo-odpowiada Rignano-
o ~~[illegible]~~ życie wewnętrzne każdej jednostki, o jej życie indywi-
dyalne, jak też o życie, ~~[illegible]~~ polegające na wzajemnem
przetwarzaniu się jednostek, o życie społeczne, międzyo-
widualne. A ~~jak należy rozu~~ co na Rignano na myśli, mówiąc
o harmonii życia, bądź jednego, bądź drugiego? Jak rozumieć tę
harmonię to nam Rignano tłumaczy zarówno w sposób ogólny i
abstrakcyjny bardziej jak też w sposób bardziej konkretny i konkretny.
~~Wykazuje~~ ~~Przyjmuje~~ Wynosi więc, że w razie spotkania się dwu lub więcej
(por. Karta 1 odwrotnie) różnorodnych działań życiowych ~~dwa~~ mogą zajść dwa wypadki
zwrotnie przeciwne. Owe dwa działania albo są ze sobą zgodne, a wtedy
mogą one istnieć równocześnie, nawet ~~[illegible]~~ pozostając się wzajemnie;
albo owe działania są ze sobą niezgodne, dążąc niemi wyzwolenie się
jednego z nich pociąga za sobą wstrzymanie lub osłabienie
drugiego. . . . Przez jasne, że między temi dwoma wypadkami
skrajnemi mogą się zdarzyć wszelakie stopnie pośrednie" (Ry 7, 8)

W nastawianiu do życia ~~w~~ wewnętrznego każdej jednostki (Autor stwierdza)
zgodności lub niezgodność działań ~~każdej~~ między poszczególnemi
objawami jej życia wyższego. Jako skutki niezgodności występują
tragiczne wieczne konflikty wynikające ~~[illegible]~~ z równoległych
sprzeczności pragnień; dalej ~~to~~ (takie skutki są) nieradzenie z siebie samych, ~~[illegible]~~ ich
(którzy żyją do nas samych) wyrzuty sumienia – ~~występują one, ilekr~~ zjawiają się one, ilekrotnie skutki
działania jakiegoś uczucia, jakiejś namiętności ~~prowadzą do~~ wypadają
w następstwie swojem przykrość, ~~[illegible]~~ mające swe źródło
w działaniu innej ~~[illegible]~~ skłonności, skierowanej ku uniknięciu
tych skutków. Tym sposobem rodzą się owe wewnętrzne dysharmonie
uczuciowe, owe bolesne rozterki, tworzące jedno z największych
nieszczęść ludzkich. Dlatego też stawia się jako „mędrca" człowieka,
który umie nadać swemu postępowaniu jednolitość

tj. który umie ~~nadać~~ się tak zachowywać, by jego uczucia najgłębsze i najtrwalsze, uczucia najwybitniej reprezentujące i tworzące jego osobowość moralną, zdarzyły się na czas ~~prost stłumić~~ powstrzymać, a w dalszym ciągu zmusić do stałego milczenia i zupełnie wyplenić te uczucia wprowadzie gwałtowniejsze ale też bardziej przekłamane, które pchają do działania postępowania w sposób ~~pas~~ sprzeciwiający się uczuciom najgłębszym i najtrwalszym. Więc ta harmonia życia polega, o ile chodzi o życie wewnętrzne każdej jednostki, na „jednolitości" uczuciowej („coherence" affective p. 8); ~~nie jest ona~~ ~~czasem~~ różni się ona od spokoju wewnętrznego i prawdy dusza, który usiłował osiągać stoicy przez stłumienie w sobie ~~zbyt silnych~~ tendencji emocjonalnych, dochodząc tą drogą do do apatyi i ataraxyi, zamiast uczynić ~~je~~ ze sobie ~~zgodnymi~~ overtsensen i stworzyć tym sposobem jak najwięcej harmonii przyjętą między naszemi podstawowemi tendencjami emocjonalnemi.

Ale ~~o wiele~~ więcej wyraźniej uwydatnia się owa harmonia lub dysharmonia życia w życiu społecznem, we wzajemnych stosunkach między jednostkami. I to w stosunkach najrozmaitszego rodzaju, w najróżniejszych sposobach ~~wzajemnego~~ wzajemnego ustosunkowywania się wzajemnego jednostek, ~~bo~~ Tak w ustaleniu fizycznem ustosunkowania się dwóch istot płci różnej występuje najzupełniejsza harmonia, gdy obie jednostki pragną siebie na wzajem z równą intensywnością, a najstraszniejsza dysharmonia, gdy namiętnemu pożądaniu jednej z nich odpowiada fizyczny wstręt drugiej; w przyjaźni ~~wielkiej~~ wielkiem spokoju mogą wielkie odcienia od najidealniejszej zgody od najdoskonalszej harmonii cielesnej i duchowej aż do codziennej wojny ~~o~~ o wszystko, czyniącej z domu piekło; w stosunku matki do dziecka nie brak obok ~~stosunków normalnych~~ przykładów zupełnego niejako zlania się życia rodzicielki z życiem potomstwa, wypadków dużego i obojętnego, a nawet nienawiści wrogiego ustosunkowywania się bądź jednej bądź drugiej, bądź obu stron. ~~Tak~~ Tak samo ma się rzecz w łonie każdej rodziny, we wzajemnem odnoszeniu się do siebie ~~rodziców~~ ~~i~~ ~~ich~~ członków rodzin ze sobą bądź w bliższych lub mniejszych zgodzie,

http://rcin.org.pl/ifis/

Rigvano!

bądź wadzących się ze sobą ~~i zgodzić~~ wśród mniej lub więcej gwałtownych uderzeń; podobnie między ludźmi, nie związanymi żadnemi węzłami Króli, następstwem uczuciowe mogą powstać z jednej strony postać gotowej do najgroźniejszych poświęceń przyjaźni, z drugiej strony nie cofającej się przed żadne zbrodnie nienawiści; Tam i gdzie ale i nie wchodzą w grę uczucia, ~~czyli~~ między jednostkami w zakresie ~~życia gospodarczego~~ stosunków Króli ekonomicznych i życia gospodarczego, może istnieć bądź zabarwione współdzielnie tamże wzajemne wspomaganie się, zwiększone wadzący w porozumienia wzajemnem podjąć pracy, bądź wielojakie współzawodnictwo, chęć wkłodzenia drugim, uzyskanie ich własności i t.p. ~~Jakkolwiek tłumaczyć~~ ~~Tak mogłoby przez to~~ ~~Tak na wszystkie inne sposoby życie ludzkiego i działań ludzkich. Jednem słowem według Rigvana jasno, co on rozumie przez harmonię.~~ Otóż wyjaśniwszy na tych przykładach, co należy rozumieć przez harmonię życia a co przez dysharmonię życia, a ~~tem samem przez~~ Rigvano ~~autor wykazuje, że ustalił w zasadzie jak najściślej harmonii może się teraz bez obaw~~ przystępuje do formułowania Kryterjum etycznego. Opiera się ono na zasadzie jaknajściślej harmonii życia jako na najwyższym postulacie etycznym; ~~więc na przetłumaczeniu~~ zarazem ~~i najwyższym i~~ ~~mianowicie~~ Kryterjum ~~tem~~, według którego jedne czyny i stosunki społeczne w ogóle ~~uważamy~~ uważamy za moralne, chwalebne, inne zaś za niezgodne w ogóle niemoralne, w ogóle naganne, jest jedynie i wyłącznie fakt, że jedne z nich przyczyniają się do harmonii, drugie do dysharmonii życia. ~~Tem~~ (str. 10) ~~Tem Kryterjum~~ (str. 9) ~~postępujemy~~ Na podstawie ~~powstałego stanowiska~~ powstałego najwyższego postulatu etycznego oraz płynącego zeń Kryterjum etycznego ~~Rigvano stawiamy~~ można ~~stosunek~~ ~~stosunek~~ ubudować system etyczny, obejmujący całą tak obszerną dziedzinę moralności i prawa, wszystkie w ogóle stosunki społeczne, ~~nie wyłączając~~ aż do ~~zasad~~ ~~wy~~ przepisów wychowawczych, będących również odmianami norm etycznych (str. 10). Ubudowany ~~w~~ w ten sposób ~~system etyczny~~ jednolity system etyczny nietylko ~~obej~~ stanowi w sobie ~~i~~ wszystkie dawniejsze systemy i ich dopełnia .... zachowując ich zalety a unikając ich błędów, nietylko sprowadza do jednej jedynej zasady

http://rcin.org.pl/ifis/

Z tego Kontrapunktu płynie szczegółowy zbiór etycznych i zasad postępowania, które przedstawiają się jako zastosowanie zasady naczelnej; tę zasadę naczelną Rignano formułuje w słowach: „Żądź życia swoje w możliwie jak największej harmonii z życiem i innych ludzi" (13) Zasada ~~to wam wskazda~~ ~~ta wymaga od każdego, je~~ ~~dzwotti, aby zarówno~~ wskazda na każda, i w ustawie dwojakich obowiązek: negatywny i pozytywny; negatywny polega na ~~przeciwdziałaniu wszelkiej dysharmonii, pozy-~~ ~~tywny na~~ usuwaniu wszystkiego, co mogłoby powiększyć istniejącą już dysharmonię życia (13); pozytywny obowiązek obejmuje zarówno pracę nad zwiększaniem istniejącej już harmonii (15) i wprowadzeniem w życie harmonii nowych (13) jak też pracę nad zapobieganiem dysharmonii ~~z~~ grożącej (17) i nad zmniejszaniem i usuwaniem dysharmonii istniejącej (13.15). Sposobów i sposobności pełnienia tych obowiązków nawarza się w życiu bardzo wiele; to też trzeba ~~je~~ praktycznie pewnej hierarchii tych obowiązków i postępować według niego. Księgami współtworzenia zaczynając od najmniejszych, w których praca jest może być najwydatniejsza, i przechodząc następnie do coraz większych miejsc, w których – na wyższe – ~~wydatność~~ wydatność pracy będzie się ~~w miarę~~ stopniowo zmniejszać, w miarę jako one będą wzrastały. Więc przedewszystkim ~~za~~ należy pracować nad harmonią między członkami własnej rodziny oraz między tą rodziną a jej otoczeniem; dopiero po spełnieniu najważniejszych obowiązków rodzinnych można, ale też i trzeba myśleć o swem mieście, swym kraju, w którem o ~~to~~ ~~ludzkości~~ o ~~tej~~ tym kręgu najszerszym, w którego pracy zwykle ~~je~~ dwoistą może dać wynik tylko bardzo skromny. Tak jest na wyższe, może jednak zachodzić okoliczności i zjawiska, dla których właściwe jest odwrócenie podanej powyżej hierarchii obowiązków – ~~tak~~ przykładem Sokrates, ~~który~~ który dla pracy dla swego społeczeństwa porzucił ~~pracę~~ ~~względy na~~ ~~nar~~ dbałość o rodzinę, albo Chrystus, który ~~działał~~ działając dla całej ludzkości, nie ~~został ani o ro~~ ~~kiepowt ni ani względem na swoje własne społ~~ umrzeć

Rignano 6

zajmować się sprawami swego społeczeństwa lub swej rodziny. Kryterium ~~...~~ decydującego o tem, który z kręgów uważać w danym wypadku za ważniejszy dla danej jednostki, dostarczy wzgląd na to, w którym kręgu praca jej będzie najwydatniejsza (14–15)

Istnieje jednak ~~sfera~~ dziedzina, w której praca nad realizacyą postulatu ~~pełnej~~ harmonii życia jest obowiązkiem wszystkich i ~~jest to dziedzina struktury~~ dziedzina, w której każdy winien w granicach mu dostępnych działać ~~(...)~~ w kierunku zmniejszania i ~~zwalczania~~ usuwania dysharmonii życia. Głównem mianowicie źródłem ~~wszelkiej~~ dysharmonii życiowej, ~~wszelkiego cierpienia~~ i nędzy ludzkiej jest ustrój społeczny więc składające się nań ~~wraz z twórczemi~~ urządzeniami ustawowemi, stosunkami ekonomicznymi, wszystkie wymagania i obyczajami, przesądy i wierzenia, wychowanie i oświata, poziom moralny i intelektualny ogółu, ~~zakłady~~ zakłady służące ubezpieczeniom i ~~...~~ świadczeniom społecznym, wszelakiego rodzaju dzieła propagandy i t. d. – jednem słowem cała ~~ta~~ ~~skomplikowana~~ organizacya społeczeństwa, ~~propaganda społeczna, dostępna na którą każdy może wywierać pewien wpływ~~. Otóż wobec wszelakiej dysharmonii życiowej istniejącej na tym lub owym ~~...~~ odcinku życia społecznego, ~~dostę~~ na który dana jednostka może wywrzeć pewien wpływ, powinna się ona (w imię postulatu harmonii życia) czuć poniekąd współwinna owej dysharmonii, powinna czuć się współodpowiedzialną za ~~więcej~~ niepożądany stan rzeczy, jeśli ~~nie przyczynił się, o ile mu to było możliwe, do~~ nie uczynił nic lub uczynił za mało, by nadać choćiażby w ~~każdej~~ najskromniejszej mierze ustrojowi społecznemu strukturę bardziej ~~odpowiadającej~~ sprzyjającą względu harmonii życia ~~...~~ albo by przynajmniej zmniejszyć najboleśniejsze i najsmutniejsze konsekwencye ustroju istniejącego.

(15–16) W interesie harmonii życia trzeba ~~...~~ prowadzić wojnę nie tylko z nędzą materyalną aż do jej najskrajniejszych objawów, ~~materyalną~~ lecz także z nędzą moralną, z występkiem i zbrodnią, nie przestając czuć

się współodpowiedzialnym za dokonujące się w nich naruszenie harmonii życia (16-17). Niekiedy, co prawda, naruszenie harmonii przemijające są niezbędne, by uzyskać trwałe wzmocnienie harmonii ~~trwałej~~ większej od poprzedniej; i tak bez wojen krwawych wojen niejeden naród nie byłby uzyskał lub odzyskał swej wolności, owego podstawowego warunku harmonii życia; bez walk politycznych, prowadzących niekiedy poprzez gwałtowności rewolucji, niebytałby klasa robotnicza wywalczyła sobie lepszych i bardziej godnych człowieka warunków życia. ~~Obowiązkiem~~ Otóż trzeba te epizodyczne naruszenia i zakłócenia harmonii uznać za konieczne, choć bolesne – ale trzeba też pamiętać, że dążenie do realizacji postulatu pokojowego harmonii w życiu ~~z~~ wymaga walki nieubłaganej z wielką bezpośredniością, walki ~~którą tylko że~~ w której każdy na obszarach egzistencji. ~~i która~~ ~~wymaga~~ 17

Kładąc taki nacisk na potrzebę zachowania jak najgeneralniejszego wielkiego naruszenia ~~przypadku~~ harmonii życiowej i ~~nakładając~~ ~~wrażenie~~ potrzeby nieubłaganej ~~i ciągłej~~. ~~niestety prawo, by wynosić obowiązek uwa-~~ żając z tego punktu widzenia potrzeby w danym razie potrzeby ~~przemiję~~ ~~walkie różnych jej postaci~~ ~~różnych~~ walki ze złem w różnych jego postaciach, ~~chyba~~ Rigvano ~~z~~ ~~daje sobie jasno sprawę z tego~~, że jego ~~podkreśla~~ ~~zarzuca dobitnie~~ absolutnego postulat etyczny domaga się nietaki altruizmu, poświęcenia i ofiarności (19)(20). ~~Swoje w tej kwestii stano-~~ ~~wisko jak też w ogóle cała swoja etyka stara się~~ ~~jakwaj wyraźniej~~ Nie może się nie zgodzić Rigvano do na ideał człowieka życia moralnego, zobowiązujący nas walki ze złem i nakazujący nam podać lewy policzek temu, który nas uderzył w prawy (16)

http://rcin.org.pl/ifis/

http://rcin.org.pl/ifis/

etykę i prawo, bez jest też ... jedynym systemem, który może służyć za najcenniejszą busolę, zdolną kierować człowiekiem o wyższym poziomie moralnym w rozwiązywaniu bardziej wątpliwości nastawiającej się sumieniu co do sposobu postępowania w okolicznościach skomplikowanych i wyjątkowych, w których ~~nie do~~ nie oddają już żadnej usługi zwykłe przepisy moralności i sformułowane wytyczne dla okoliczności najprostszych i najpotoczniejszych." (str 10)

Pragnąc ~~wykazać, że jego p. w kontrapunkt etyczne i które potrafi tego zmusić~~ przewodzi wykazać wyższość swego kryterium i systemu etycznego nad innymi kryteriami i systemami, Rignano ~~zestawia wyraźnie omawiając~~ dokonywa kilka porównawczych zestawień i kilka zestawień egzemplifikacyjnych.

I tak ~~wzorem~~ zasada harmonii życia jako najwyższy ideał etyczny, ~~dający się sformułować w zdaniu „żyj pełnie życia w możliwie najściślejszej harmonii z życiem innych" (str 13) mówi o~~ ~~traktując jednostkę jako element budowlany,~~ ~~mówi o~~ mówi zarówno jednostronności ~~a~~ greckich systemów etyki, ~~mających~~ dbających nie mniej wyraźnie ~~o obu~~ jednostronności, jak też jednostronności tych systemów późniejszych, które tworzą bardziej jednostronne w zbiorowości, bądź kierują się nie mniej wyraźnie potrzebą ~~na rzecz innych~~ i poświęceniem. Według zasady harmonii życia ~~jednostka otoczenia~~ ~~co się jej uczeniu jako elementowi i części całości~~ elementowi całości ~~drugi temu może kierować jednostkę w stronę życia~~ części całości ~~drogą~~ widzi w jednostce ~~część~~ element, który ~~wiedzie wtłacza~~ ~~wpływ do~~ się ~~w~~ całości ~~życia~~ w ten sposób, by zachowując swobody rozwoju ~~własną drogą~~, nie rozwijając ~~drogi~~ jednostek innych; tym sposobem zasada harmonii życia stawia jednostkę na miejscu, które się jej należy w całości systemu harmonijnego.

Tylko jako część tej całości ~~może~~ należącą do niej jednostka dostąpić owej wewnętrznej harmonii psychicznej do której ~~dążenie~~ dążyli stoicy, a ~~przepatrując przyczynę ten błąd, że wszystkie jednostki kierują się jednostkę i całość od swego jej rozwoju i w ten sposób stawiać w sobie wyraźnie przeciwnie ją tym sposobem wielu liczących liczych ułatwiając lub zawsze wpływ uniemożliwiając jej osiągnięcie wskutek tego, że będzie~~

Rignano 6

[której osiągnięcie utrudniałoby lub uniemożliwiało wskutek tego, że karali (wspomn.)] jednostce tłumić wszelkie uczucia ~~rodzinne, przyjacielskie~~ społeczne i izolować się od otoczenia i że tym sposobem, ~~pozbawiając je źródła~~ ~~zawsze~~ pozbawiając ją wielu rozmaitych i silnych radości, ~~tent~~ stwarzali w danych zamiast wartości pogodnego rozwoju wartości smutny, łagodzony [jedynie] rezygnacją (by 16)

Otóż postulat ~~k~~ harmonii życia nie ~~prowadzi do takich~~ ~~Konsekwencji~~ [nakazuje] ~~żadne~~ umartwiania się i nie prowadzi wcale do pogardy dóbr ~~i radości~~ ziemskich, jak tego żąda stoicyzm i moralność chrześcijańska; owszem postulat ~~ów~~ harmonii życia uważa samo życie za dobro i ~~wolno, upatrując w największej~~ każe się niem cieszyć jak [można] najbardziej ~~pod jednym jedynym~~ z tem jednem jedynem [ale] bezwzględnem zastrzeżeniem, byśmy sami, ciesząc się życiem, ~~sprawiali~~ [umożliwiali] radość także innym a nie kazali im cierpieć.

Z tego zastrzeżenia, osiągniętego na tle postulatu harmonii życia, wynika [ugruntowanie] wyższość dóbr i radości duchowych nad dobrami i rozkoszami materialnemi. Używając [bowiem] pierwszych, nie przeszkadzamy w używaniu ich ~~drugim~~ [innym jednostkom], co więcej, ~~używając ich~~ pełne używanie [dóbr duchowych] ~~pierwszych~~ wymaga ~~wypracowania~~ [rozwoju] w sobie szerokiej dyspozycji uczuciowych, [przeciwnych] ~~przeciwdziałających egocentryzmowi~~ [ciasnemu] egoizmowi a ~~sprzyjających pomocnie~~ sprzyjających [rozszerzeniu] zacieśnieniu stosunków z otoczeniem, ~~co leży najzupełniej po linii~~ co właśnie odpowiada postulatowi harmonii życia. Wręcz przeciwnie ~~skutki wszystkie używanie~~ ma się rzecz z używaniem dóbr materialnych; ~~używanie~~ ~~z pragnieniem~~ używanie tych dóbr ~~rodzi~~ prowadzi do odgradzania się od otoczenia i [illegible] ~~wytworzenia wyłączności w korzystaniu z nich, by~~ stwarza pewną ekskluzywność, gdyż [każde] dobro materialne ~~służące jednemu z twórców, st~~ służąc jednej lub kilku jednostkom, staje się tem samem niedostępnym dla reszty i stąd rodzą się ~~nowe~~ sytuacje dysproporcjo-wymownych?, ~~prowadzące wprost~~ zakłócające harmonię życia. (11, 12)

Ale głosząc wyższość dóbr duchowych nad materialnemi ~~nie~~ Rignano bynajmniej nie potępia używania dóbr materialnych i płynących z niego przyjemności. Żąda tylko, by ~~to~~ używanie nie prowadziło do zakłócenia harmonii życia, do budzenia [zazdrości] zawiści, nienawiści, by tylko nie wywoływało gwałtów i innych zbrodni. Winno ono być ~~umiarkowane~~ rozumnie umiarkowane, a ~~wtedy~~ ~~Łatwo~~ w takich to w należytych granicach utrzymane dążność do posiadania i używania dóbr materialnych jest [jednym] ~~czynnikiem postępu~~ jednym z najpotężniejszych czynników rozwoju kultury materialnej. (12.) ~~O ile zaś~~

http://rcin.org.pl/ifis/

http://rcin.org.pl/ifis/

Uwagi!

1. Kwestya, czy stosunek poglądu na świat i systemu etycznego nie jest raczej od z. wtórny, t.j. czy nie dobieramy sobie poglądu na świat wg naszej zasadniczej skłonności uczuciowej (cf. pg 2/3, a ustępy a 4.). W ogóle wybór najogólniejszej zasady etycznej dokonywa się nie tak, jak to graficznie przedstawia w 1. ustępie rozdziału II-ego (str. 4) a w następnie obszernie ilustruje Autor na różnych systemach etycznych, gdyż — gdyby tak było — wybór ten wielbyłby czysto wolny, bez racyjonalny.

2. Kwestya, jakim prawem Autor krytykuje najgłówniejsze postulaty etyczne i systemy etyczne np. cyrenajsko-epikurejski (str 4/5) albo stoicki (pg 5); jakim prawem też twierdzi np., że rozpatrzenie poszczególnych stoi wyżej od rozpatrzenia poszczególnych cieleśnych (pg 5). Jakim prawem uważa np. Chrystusa za „plus grand génie moral", który Niedzielnicki nazywa wyżej? (pg 5). Dwa zresztą stanowią etyczne miłości bliźniego zasady (przechodzi cały ludzki [pg 5/6], nieczynnie jeszcze poza ludzkości [str 6])

3. Kwestya, czy nie zachodzi pomieszanie zadań etyki i wychowania moralnego, gdy Autor mówi np. etyce ewangelicznej zarzut, iż przechodzi cały ludzkie (zob. poz.) albo zarzuca etyce Comte'a, że w miejsce pojęcia bliźniego, którego widok może w nas wzbudzić litość i miłość wprowadza „abstrakcyjne dalekiego a nieosobistego bezpośredniego" pojęcie ludzkości w ogóle (pg 6) lub zarzuca „dobro gatunku" etyki biologicznej jeszcze mniej od ideału Comte'owskiego zdolne jest wywołać w nas uczucia altruistyczne, lub mówi, że utilitaryzm jest „bardziej praktyczny i bliski możliwej rzeczywistości" od przyjętych uznawanych cnót. W związku z tem wszystkiem nie wiadomo, co uważa autor za „système de la morale proprement dit", różny od zastosowań (pg 6). W następnie poruszonym utilitaryzmie widzę przyczynek do Kwestyi, w jaki sposób Bain przyjmuje „system etyczny" (pg 6. 7.). —

4. Ad 2. Ocena poszczególnych systemów etycznych, ich zalety i wady pg 7

Jest z tego rozdziału I-ego, wg którego o wyborze systemu etycznego

http://rcin.org.pl/ifis/

Trzeba odróżnić: uczuciowy wybór ~~pod~~ najwyższego postulatu etycznego i budowę systemu etycznego. Ale ~~we~~ z wszystkich wywodów autora wynika, że stosownie do tego, jaki wybierzemy najwyższy postulat etyczny i w związku z tem jakie przyjmiemy kryterjum etyczne, zbudowane na tej podstawie systemy etyczne będą posiadały różną wartość.

2)

niego decydują czynniki uczuciowe, można pogodzić twierdzenie Autora, że go do jego systemu doprowadziły jego studja nad systemami biolog. psychol. socjologicznemi – „uniesportyczenie, by tak rzec, à la faveur du développement naturel de la pensée" (str. 7). – A na czem polegają qualités, a na czem défauts rozpatrywanych przez Autora innych systemów? Jak zdefiniować pojęcie défauts i qualités? (str. 7 oraz str. 10). Jeżeli Autor twierdzi (Rozdz. I), że o wyborze najwyższego postulatu etycznego decyduje osobowość uczuciowa danej jednostki – na co można się zgodzić – należałoby powiedzieć, czy i o ile istnieje jakaś objektywna etyka, czy obok ~~najwyższego~~ postulatów ~~najwyższych~~ uznawanych za najwyższe przez poszczególne jednostki, istnieje jakiś postulat objektywnie najwyższy i jakie jest jego kryterjum resp. jakie są jego kryterja. – Na pytanie to Autor odpowiada implicite, twierdząc, wywodząc na str. 7 i 10, że przedstawiony przezeń system etyczny obejmuje sobą (résume) ~~i daje~~ wszystkie systemy, których dał zwięzły przegląd i uzupełnia je, oraz że posiada wszystkie ich zalety a unika ich wad (str. 7). Z owego zaś zwięzłego przeglądu można wyłowić następujące poglądy autora na zalety i wady systemów etycznych: a) wadą cyrenaików i Epikura to, że nie dają odpowiedzi na pytanie, które może przyjemnie (człowiekowi) mają pierwszeństwo przed innemi (str. 4). b.) zaletą cyników jest, że uwalniając człowieka od potrzeb materjalnych, otwarto drogę do tem lepszego zaspokojenia potrzeb duchowych, a właśnie na zaspokojeniu tych potrzeb polega większe uzmożenie i większa intensyfikacja życia (str. 5.). – c.) zaletą etyki ewangelii jest stosowanie zasady miłości bliźniego jak siebie samego (autor

http://rcin.org.pl/ifis/

3) nazywa je „principe sublime" (tj. 5 etc.) ~~i wadami jej to, że przechodzi siły człowieka i nie~~ i tendencja do radykalnego usunięcia egoizmu. Wadami jej są: przechodzenie sił człowieka normalnego (tj. 5) i nieczynianie postępów (tj. 6) — b) wadą teorii Kantowskiej to, że brak jej pewności, dzięki czemu imperatywa kategorycznego „wyniesie najróżniejsze systemy etyczne" (tj. 6). — c) wadą systemów, które w miejsce Stoicyzmu miłości bliźniego przyjmują zasady wzajemności, jest brak definicji wzajemności (tj. 6). — d) zaletą zasady miłości bliźniego jest zdolność jej do wyrokowania w nas normy altruistycznych w danych warunkach. — e) wadą etyki Comte'a i Spencera jest ~~zastąpienie pojęcia miłości~~ zbyt abstrakcyjne „ludzkości" „rodzaju", uniemożliwiając przechodzenie nas do doznawania uczuć altruistycznych (tj. 6) — i) wadami utylitaryzmu e) niepodobna, jak chce utylitaryzm, „na równo" wziąć w rachubę jednostkę pocznie równoważność z jakąkolwiek inną jednostką (więc oddziaływanie na otoczenie). β. niepodobna z zasady utylitaryzmu drogą dedukcji logicznej wywieść jakim jestem, we wszystkich stopniach rozwoju, ścisłe określony system etyczny (tj. 7) ~~β. i Sankcja skomplikowane obliczenia Benthama niemożliwe do jego zasady wszelkiego dobra, nakazuje~~

5.) ad 2. Mówiąc o próbach tworzenia etyki racjonalnej (tj. takiej takiej, której najwyższa zasada dałaby się racjonalnie i t. d. rozumowo uzasadnić), autor uważa próby de „démontrer la „vertu" de tel ou tel postulat moral suprême" za zły chybione (tj. 3) i podkreśla, że wybór najwyższej zasady moralnej może być tylko „jugement et volitement affectif" tj. 4.

6.) Zwalczanie traktowania interesu i interesu indywidualnego hasła

d. i pytania!

http://rcin.org.pl/ifis/

mowie życia przeciwna zasadniczą różnicę między wewnętrznem życiem jednostkowem a życiem społecznem [Pp. 7, 8, 9.]. O ile chodzi o pierwsze, jesteśmy do pewnego stopnia „samemi sobie". O drugiem tego powiedzieć nie można. ~~Stąd chociaż~~ Bądź a bądź należy tę powodzenie bliżej zanalizować - może okazałoby się, że ona wcale nie jest zasadniczą, jeśli się stoje na stanowisku deterministycznem [Pp.

Tekst przy 8.)

7) To, co mówi R. str. 8 o rozpiętej między stroną a harmonią psychiczną istotne pod „coherence effective" a chciwością [chciwością tu nie należy!!] nie jest przekonywające. Wynika bowiem sam mówić o koniecznem tłumieniu pewnych tendencji egoistycznych, o zupełnem ich wykorzenieniu - a tego garnie się też to, że Karol tłumić był silne wzbronione! Chodzi jej raczej o dobrowolności zasadniczej głębokie, trwałe, dowiedzione o wzbronie bardziej gwałtowne.

8) Ad 6. Zauważyć jednak trzeba, że harmonia wewnętrzna Kanej jednostki nie dowodzi jeszcze jej wartości moralnej, bo do instytucji harmonia psychiczna istotne pod „coherence effective" może też dużo siedzi tzw. bandyta, zabójcy. Więc o ile będzie o życie jednostkowe ona harmonia nie może być naczelnym postulatem etycznym ani służyć do sprawdzania kryterium etycznego.

9) Ad 2. Za zalety swego systemu etycznego ~~postawy~~ uważa autor korzyści wynikające z tego, że a) sprowadza ~~wszystko~~ wszystkie i prawo do jednej jedynej zasady" b) nie zawodzi w ~~wątpliwościach~~ skomplikowanych wypadkach sytuacyjnych, w których wszelkie przepisy tj. bezwzględne - bo do zasadniczej kwestii sprzeciwiamy się na całej naszej uwagi 2. (zob. też uw. 4.) sprawa przedstawia się tak: Możnaby bronić Rigorysmu o zasadzie wielkiego

5 Również drogą dystynkcji między wyborem najw. postulatu etycznego a wyborem systemu etycznego. Pierwszego wyboru dokonywalibyśmy bezpośrednio, drugiego rozumowo, wybierając ten system etyczny, który miałby najwięcej zalet a najmniej wad; ~~ale ta obrona~~ bezpośrednie zaś tego ~~Kiego~~ systemu wśród innych byłoby oczywiście sprawą intellektu. Ale ta obrona nie da się utrzymać, gdyż Rignano za zalety i wady systemu etycznego czyni jeszcze odpowiedzialną rzecz bezpośrednio wybraną najwyższą zasadę etyczną (np. co mówi np. o zasadzie ewolucjo-ewolucyjnej str 4) lub utilitarystycznej str 6/7, zarzucając im, że nie przetrwają wyjść z siebie odpowiedzi jednoczącej na pewne dowiście zasadnicza etyczne, albo o nową własną zasadnicze, dwałać ją, że przyjęła ~~sprawa~~ charakter na sobie jednolity system etyczny — str (10) — ~~stąd~~ ~~przetrwać obronę innej~~ i rozwiązać się i wprowadzić z siebie ~~różne~~ up hierarchię o wyższy stopień dobra ~~wartościowych~~ duchowych nad materyalnemi — str 12)

Jako zaletę własnego systemu uważa Rignano uwzględnienie ~~na~~ przy jego formowy Fery o wyższym dobro duchowym nad materyalnemi. Te zalety i — ~~wo~~ nowe omówione wady utilitarystycznego systemu podkreśla Rignano Kotta Kotkie: str 7 nowy, str 11, str 12 ; dalej zaleta jego systemu to, że „résume et complète ... tous les précédents [systèmes] en en conservant les qualités et en évitant les défauts (10) że sprowadza do jednej jedynej zasady (principe) moralnej i prawo, że rozstrzyga wszelkie wątpliwości etyczne str (10).

http://rcin.org.pl/ifis/

postul 10)

Najwyższy postulat „harmonii życia" rozwija w sobie jakgdyby dwa postulaty, mianowicie obok nakazu „prowadzić życie w możliwie największej harmonii z życiem i innych ludzi" (str. 13) jeszcze drugi, domagający się „d'insérer chaque vie individuelle dans le grand courant de la vie totale" (str. 13), do „considérer l'individu comme un élément ou fragment, qui doit s'insérer dans le grand fleuve de toute la vie (11). Ten drugi nakaz ma na myśli pełniejszy „sans porter la moindre atteinte à la vie des autres, ~~en augmentant~~ (13) a więc w taki sposób, aby, tout en restant libre de poursuivre son propre cours, il [l'individu] n'arrête ~~cependant~~ cependant jamais pas même la plus petite portion du courant vertant" (11) — ale ~~to to~~ jest on inny od ~~owej~~ nakazu „życie w możliwie największej harmonii z życiem i innych ludzi" (str. wyżej); ~~to~~ jego sens ~~wyda~~ ~~wnosity wyjaśnienie~~ wyraźnie w uwagach autora o stosunku do str. 11.

I jeszcze więcej nakaz znajdujemy w najwyższym postulacie etycznym autora, mianowicie postulat ten „considère la vie comme un bien et voit dans les plus intimes joies terrestres les plus grands des biens, à le vente conditionnée péremptoire itp. (11).

Więc chodzi tak trzeba interpretować ów postulat najwyższy „prowadzić życie, tj. być jak najpełniej z życiem x) a więc wspólnie z życiem i innych ludzi (11) xx) ale tak, by ~~nie było~~ uniknąć naruszenia harmonii tego wspólnego życia ~~oraz~~ a natomiast w miarę możności przyczynić się do jej wzmocnienia.

(13)

x) harmonia życia w ~~[illegible]~~ [illegible] wonde ... intimité de la vie qui se [illegible] chacun un fragment sacré de vie ..." 13.

xx) „tout en restant libre de poursuivre son propre cours" (11) „d'insérer chaque vie individuelle dans le grand courant de la vie totale" (13) „sans porter la moindre atteinte à la vie des autres" (13) „harmonia życia w możliwie największej harmonii z życiem i innych ludzi" (str. 13).

http://rcin.org.pl/ifis/

7 10) Ciąg dalszy.

Chciałoby się dopatrzeć się na pierwszy rzut oka pewnej trudności w tem, że Autor wprowadza tę pojęcie postępu społecznego i podwyższenia poziomu życia ludzkiego (13 estw. wg 12 med) - ale można te pojęcia podciągnąć pod pojęcie interesu życia.

http://rcin.org.pl/ifis/

1)

http://rcin.org.pl/ifis/